

העברית על כידון הקורקינט

ו־line man ("עונש" ו"שופטקו") היו ל"פנדל" ול"ליימן", וגם המוסך לא פיגר אחרי מגרש הכדורגל. "מפלט" (exhaust) ו"תקר" (puncture) היו ל"אגוז" ול"פנצ'ר", ומה שסורס נקבע לדורות. מיווג הגלויות תרם אף הוא את חלקו לחגיגה. בשלט מצוי, המכריז "גרז'ניק ופנצ'ר מאכ ער", יש 4 עד 6 שפות: הצרפתית של ה"גרז" והסיומת הררר סית, ו"רהחיבור של העברית, ה"פנצ'ר" מהאנגלית וה"מא כער" מידיש מגורמנת (המילה "מוסכניק", שהמירה את ה"גרז'ניק" לא שינתה בהרבה את מניין כליל השפות).

גם הילדים הרימו תרומה משלהם. ה"כידון" של האופי ניים אינו אלא ה־guidon הצרפתי, ו"קורקינט" הוא סירר סו של trotinette, הצרפתי אף הוא (כפיל ניגודי של "טופלה טוטוריטו" מסיפורי שלום עליכם). סידוסים כא לה נטמעים בשפה המדוברת, וברכות השנים נעשים חלק בלתי־נפרד ממנה. מי זוכר כיום כיצד נתגלגלה לשפתנו המילה "טרמפ" (נווד או פרוצה) בהוראת נסיעת־חינם בה רמת־יד?

"או יאללה ביי", ביטוי יום־יומי המכיל בתוכו שלוש שפות, מצוי "רק בישראל" (ותוכנית הטלוויזיה הנושאת שם זה הולידה את "יותר עדיף" שעוד ייטמע בשפה, לחר־דת־לבם של המדקדקים). וכדברי אלתרמן ב"עיר היונה", על הפרוור הפשוט וההמוני: "מעבריתך המתחננת/ומפ־סוקיד הדקים/ירחב לבן של בנות־החמד/ויסמרו המדקד־קים./אתה ולא כתבי־החודש/ולא שירנו הצמוק/זורע על לשון הקודש/את הכמון והצימוק".

הכותבת היא ראש ביה"ס למדעי היהדות באוניברסיטת ת"א

בפתח שנת המאה לפטירת הרצל יש מקום לחשבון־ביניים של החזון ושברו. יתברר ממנו שההישג הוודאי של הציונות, תחיית השפה, לא נכלל בחזונו של המדינאי המערבי. איש החליפה והצילינדר, שלא טרח ללמוד עברית, אף מיעט לחלום על מדינת היהודים כעל מרכז־רוח־ני. אילו האריך ימים, אפשר שביי־מי "ריב הלשונות", ערב מלחמת העולם הראשונה, היה תומך בהר־ראה בטכניון בגרמנית. ההישג הציוני הגדול שייך אפוא דווקא לבית־מדרשו של אחד העם, שנד־חק בהמולת הקונגרסים הציוניים לקרן זוית.



אחד העם. המנצח

ובינתיים, המילון העברי צובר נפת, נשען על אוצרות השפה של הדורות, ומתעשר מן המוסך, השוק, הצבא וגך הילדים. אפילו מילון אבך־שושן לשנות האלפיים, שהר־צב לאחרונה על המדפים, מכיל בין דפיו ביטויי־רחוב לרוב. כך בכל שפה. אך העברית מתנהגת כאותה אספנית כפיי־תית המסרבת להשליך מארונה פריטים שבלו מזוקן. בבית גנזיה עדיין מצויות מילים מן היוונית העתיקה, ששום יור־ני אינו מכיר ("סנהדרין"), אפילו כאלה שבטעות יסודן ("אולר"), וכולנו משתמשים במילים "מקהלה" ו"תזמורת" שמחדשי השפה החליפו ביניהן בשוגג, מתוך חיפזון. שנות תחייתה המואצת של הלשון המדוברת בתקופת המנרט הולידו הרבה מילים שגויות ממקור אנגלי. penalty